
Het crematorium is het enige gebouw op het terrein van het Nationaal monument Kamp Vught dat nog is overgebleven van het concentratiekamp.

RESPECTVOLLE RESTAURATIE VAN CREMATORIUM KAMP VUGHT

Tekst en fotografie: Jan Willem Kommer

Precies voor Dodenherdenking was het gereed, de restauratie van het crematorium in Nationaal Monument Kamp Vught. De ingreep is uitgevoerd met veel respect en vakmanschap. Dat werd beloond met een unieke ontdekking.

Voor de holle plinten kon Willie de Vries geen grote machines gebruiken, die heeft hij dus met handmachines moeten schuren. Gelukkig kreeg hij daar wel hulp bij, van zijn zoon Roel en collega Jilles Maarschalkerweerd.

Met de hand geschuurd

Zwarte bladzijden

Zeventig jaar geleden is het dat Nederland bevrijd werd van de Duitse bezetter. Vijf jaar lang had die in ons land een schrikbewind gevoerd dat ruim 100.000 Joden het leven kostte, zo'n driekwart van het totale aantal Joden dat in Nederland woonde toen de oorlog uitbrak. Het merendeel daarvan werd gedeporteerd naar Polen en Duitsland om daar in concentratiekampen om het leven te worden gebracht. Nederland telde zelf ook een aantal concentratiekampen. Dat waren geen vernietigingskampen maar zogeheten 'Judendurchgangslager'. Kampen dus waar Joden werden opgesloten in afwachting van hun transport. Al vanaf het begin van de oorlog gebeurde dat in Amersfoort en Westerbork. Omdat die onvoldoende capaciteit hadden, werd er

in 1942 in Vught een derde kamp gebouwd; daar konden 15.000 mensen in worden opgesloten. De deportaties verliepen echter zo voorspoedig dat kamp Vught voldoende ruimte bood om naast Joden ook bijvoorbeeld verzetsstrijders, studenten, homoseksuelen, Roma, Sinti en criminelen gevangen te zetten. In totaal hebben er vanaf de ingebruikname in januari 1943 tot de sluiting in september 1944 ruim 31.000 mensen in het kamp vastgezeten. De Duitsers ontruimden kamp Vught toen de geallieerde troepen dichtbij kwamen.

Andere functie, maar niet helemaal

Na de bevrijding veranderde er in eerste instantie weinig aan het gebruik van het kamp. Er werden van collaboratie verdachte personen in

Het crematoriumgebouw is door lokale aannemers gebouwd met hulp van de gevangenen. In de boeken is er niets meer over terug te vinden, maar naar alle waarschijnlijkheid hebben zij de keiharde kwartsvloer met de hand geschuurd.

opgesloten, krijgsgevangen en ruim 5.000 Duitse burgers die door de geallieerden uit het frontgebied werden geëvacueerd. In 1949 verloor Vught zijn functie als interneringskamp. Twee jaar later kreeg een deel van het kamp een compleet nieuwe bestemming toen het werd omgedoopt in woonoord Lunetten en gezinnen van Molukse KNIL-militairen in de barakken werden ondergebracht. Inmiddels zijn die barakken, op één na verdwenen, maar er woont nog altijd een groep Molukkers in de woonwijk Lunetten die er voor in de plaats is gebouwd.

Gevangenis in gevangenis

Een deel van het voormalige kampterrein wordt nog steeds als gevangenis gebruikt, daar is de Penitentiare Inrichting Vught verzezen. In die

gevangenis is nog een onderdeel van het oude kamp terug te vinden; 'de Bunker'. Dat was in de oorlogsjaren de gevangenis van het gevangenis-kamp.

Pal naast de moderne strafinrichting is het Nationaal Monument Kamp Vught opgericht. Aanvankelijk was dat alleen een herinneringscentrum, maar sinds 2002 is er een nieuw gebouw verzezen met een archief en een museale collectie. Op het museumterrein staat, naast nagebouwde wachttorens en een dito barak, nog één origineel gebouw. Het crematorium is in 1943 gebouwd, in december van dat jaar werd het in gebruik genomen. In een jaar tijd zijn er ruim 700 stoffelijk overschotten verbrand, niet in de laatste plaats om bewijzen van mishandeling en moord uit te wissen.

Ruim 700 crematies in nog geen jaar tijd

Ook in de sectiekamer is de kwartsvloer onder handen genomen. De terrazzo sectietafel verkeerde nog in goede staat, daar hoefde De Vries Terrazzo niets mee te doen.

Broodnodige restauratie

Uiteraard is de historische waarde van het oude crematorium enorm groot. Het had in de loop van de jaren echter ernstig te lijden gehad van vochtproblemen. Wilde het museum het gebouwtje behouden, dan moest er grondig worden ingegrepen. Onder leiding van restauratiearchitect Miel Wijnen van Wijnen architectuur uit 's-Hertogenbosch en aannemingsbedrijf Nico de Bont uit Vught is het crematorium recent compleet gerestaureerd. Daar is een lange voorbereiding aan vooraf gegaan. "Twee jaar geleden ben ik er gaan kijken nadat de architect me had gevraagd een prijsopgave te doen voor het herstel van de terrazzovloer in het gebouw", zegt Willie de Vries uit Oss. Het ging om een lange gang, twee voormalige artsenkamers, een laboratoriumruimte, een autopsiekamer, diverse

opslagkamers en de ruimte met de verbrandingsovens. Op één artsenkamer na lag in alle ruimtes een grijze vloer met zwarte banden en zwarte opstaande plinten. In de meeste ruimtes zaten er scheuren in de vloer. "In de gang was hij ook nog eens verzakt waardoor er in de plint een scheur van bijna twee centimeter zat." Aan verzakkingen kon de terrazzoman weinig doen maar de scheuren leken goed te herstellen, dus daar gaf hij een prijsindicatie voor.

Verrassende vloer

Lange tijd hoorde Willie de Vries niets tot aannemer Nico de Bont eind 2014 contact opnam met de vraag of hij in januari kon starten met het werk. Toen de terrazzoman er nog een keer heen ging om het goed op te nemen, wachtte hem een verrassing. "Het bleek helemaal geen terrazzo-

Jarenlang heeft het crematoriumgebouw als kantoor gefunctioneerd voor de medewerkers van Nationaal monument Kamp Vught

Menig terrazzowerker zal zich vergissen

vloer te zijn maar een kwartsvloer! Dat kom je dus echt zelden tegen!” Het verschil tussen de twee vloeren zit hem in de steentjes. Bij terrazzo zijn het brokjes marmer die aan de cement worden toegevoegd terwijl bij een kwartsvloer kwartssteentjes worden gebruikt. Het is gissen waarom in 1943 die steentjes voor de vloer werd gebruikt. Hoewel Kamp Vught een uitgebreid archief heeft, is dáár niets over te vinden. Het ligt echter voor de hand dat het uit kostenoverwegingen gebeurde. Bouwmaterialen waren schaars terwijl in de omgeving van Vught voldoende zand was te vinden waar de kwartskorrels uitgezeefd konden worden.

De terrazzoman vindt het niet vreemd dat hem niet eerder was opgevallen dat hij met een kwartsvloer te maken had. “Je moet echt heel goed kijken, dan zie je dat er een verschil in vorm

is. Kwartssteentjes zijn wat ronder dan marmerkorrels, die zijn immers gebroken. Menig terrazzowerker zal zich vergissen. Dat is ook gebeurd, we zijn een reparatie tegengekomen waarbij wél marmer is gebruikt.”

Een wereld van verschil

Zelf had hij maar één keer eerder in zijn lange carrière een kwartsvloer hoeven herstellen. “Daar heb ik technisch adviseur Onno de Vries van het Technisch Bureau Afbouw bijgeroepen. Hij heeft toen voor me gemeten tot hoever ik kon slijpen met oog op de slipvastheid van de vloer.” Omdat de vloer in Vught hetzelfde kleine korreltje heeft als die vloer destijds, wist Willie de Vries precies wat hem te doen stond in het crematorium. En uit de eerdere ervaring wist hij ook dat het werk hem aanzienlijk meer moeite én diamantschij-

Waar de draagbaren met de stoffelijk overschoten voor de ovens werden neergezet, is de vloer uitgesleten. De beschadigingen zijn een stil bewijs van wat hier gebeurd is en mochten niet worden hersteld.

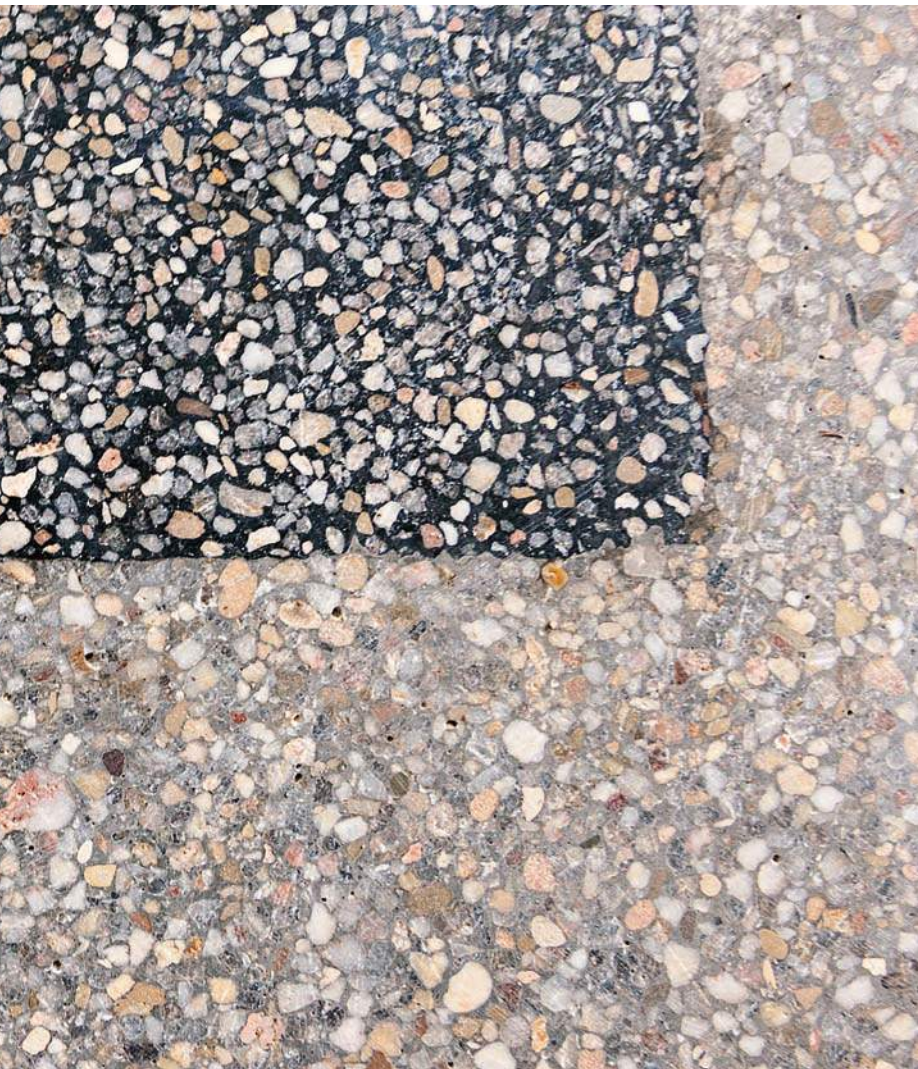
ven zou gaan kosten dan aanvankelijk gedacht. “Kwarts is een stuk harder dan marmer. Het scoort een 7 op de hardheidsschaal van Mohs terwijl marmer een hardheid van 3 heeft. Je moet er niet aan denken hoe het geweest moet zijn om die vloer destijds te slijpen, zonder de machines die we nu hebben. Ongetwijfeld waren het gevangenen die de vloer met de hand hebben geschuurd.”

Eerbied voor de historie

Anno 2015 is het 175 m² tellende vloeroppervlak uiteraard wel machinaal geschuurd, voornamelijk om verf, kalk en vuiligheid verwijderd. Een glans hoefde de vloer niet te krijgen, dat had hij tijdens de oorlogsjaren ook niet. Willie de Vries moest ook nog de nodige scheuren en beschadigingen repareren. Architect Miel Wijnen had op papier aangegeven om welke het precies het ging, want sommige beschadigingen wilde het museum zichtbaar laten. De putjes voor de verbrandingsovens bijvoorbeeld, die zijn veroorzaakt door de draagbaren met lijken die keer op keer op diezelfde plekken zijn neergezet.

Op zoek naar oude materialen

De truc bij dit soort restauraties is vooral het vinden van de juiste materialen zodat het herstelwerk goed aansluit op het oude werk. Kwartssteentjes zijn tamelijk makkelijk te vinden, dat gaat over de toonbank als filtergrind. Lastig is wel dat het hedendaagse filtergrind wat lichter is dan vroeger werd gebruikt. Bij de firma Oord & Co in Almere vond Willie de Vries echter nog een aantal zakken oud filtergrind, voldoende voor de reparaties. Een andere materiaal dat het uiterlijk bepaalt, is de cement. Willie de Vries was er vrij zeker van dat hij Dijckerhoff cement nodig had voor deze restauratie. “Destijds werden acht van de tien vloeren met Dijckerhoff gemaakt”, weet hij. “Je kunt het ook zien. Hij is wat zachter van tint dan de cementen van deze tijd, er zit een tikje bruin in.” De donkere randen en plinten zijn met hetzelfde materiaal gemaakt, alleen is die roetzwart gemaakt met steenkoolgruis of iets dergelijks. Monsters toonden aan dat de terrazzoman goed zat met zijn gekozen materialen.

Een kwarts-
vloer kom je
dus echt
zelden tegen!

Aan de vorm van de korrels kun je zien dat het een kwartsvloer is, maar het verschil met een terrazzvloer zal niet iedereen opvallen.

Beladen sfeer behouden

Het reparatiewerk zelf was niet al te ingewikkeld. De scheuren werden uitgezaagd en tapsgewijs uitgehakt. Daarna zijn ze gevuld met cement waar een superplastificeerder aan was toegevoegd. De dag erop werden de kwartssteentjes erin getikt. Zodra de reparatie voldoende droog was kon er worden geschuurd. Een week of drie is De Vries Terrazzo er mee bezig geweest, van begin tot eind januari. Bij Nationaal Monument Kamp Vught zijn ze erg enthousiast over het werk van het bedrijf uit Oss. “De vloer ziet er weer prima uit, precies in de sfeer van het monument. Je ziet sommige reparaties wel, maar dat hoort bij dit gebouw”, vinden Els van der Meer en Brigitte de Kok van het museum.

Na de restauratie van de vloeren is er nog het nodige gedaan aan de vochtproblematiek. Zo zijn onder meer de wanden van een dampopen systeem voorzien en zijn er grindbaken aangelegd. Er is over gedacht om regenpijpen aan te brengen maar de opdrachtgever was bang dat het crematorium met zijn beladen geschiedenis daar de uitstraling van een pannenkoekhuisje door zou krijgen. Eind april is de restauratie van het crematorium afgerond, precies op tijd voor een gepaste dodenherdenking.

Een deel van de scheuren in de vloer heeft De Vries Terrazzo zo gerepareerd dat ze nauwelijks opvallen, maar op een aantal kun je duidelijk zien dat er is gerestaureerd. Voor de bezoekers moet immers duidelijk zijn dat dit een oud gebouw is met een harde geschiedenis.

Precies in de sfeer van het monument

Crematorium Kamp Vught

Opdrachtgever: Nationaal Monument Kamp Vught

Architect: Wijnen Architectuur, 's-Hertogenbosch

Aannemer: Nico de Bont, Vught

Restauratie kwartsvloer: De Vries Terrazzo, Oss